

Druga izvedba prvog hrvatskog oratorija

U mjesecu srpnju zbio se jedan od značajnijih događaja u hrvatskom glazbenom životu. Najprije u Splitu (7 i 8) a zatim u Zagrebu izveden je prvi hrvatski oratorij »Prenošenje svetog Dujma« Splićanina Julija Bajamontija (1744 - 1800). To djelo doživjelo je svoju praizvedbu, a ujedno i jedinu izvedbu, prije dva stoljeća u splitskom kazalištu. Bila je to tada jedna od manifestacija koje su održane 1770. god. u Splitu prilikom prijenosa kostiju sv. Dujma iz starog oltara splitske katedrale u novi koji je izradio barokni skulptor Morleiter. Svečanosti su trajale sedam dana a prisustvovali su im najveći hrvatski državni i crkveni dostojanstvenici. 12. svibnja 1770., šesti dan proslave, izveden je Bajamontijev oratorij. Detaljni opis ovih svečanosti dao je Julije Bajamonti u svojoj kronici štampanoj iste godine u Veneciji.

Oratorij »Prenošenje svetog Dujma« sam autor naziva »componimento dramatico per musica«. Pisan je na talijanskom jeziku u originalu, što je i razumljivo jer je Bajamonti studirao u Italiji. Oratorij sadrži arije, duete i ansamble povezane recitativima. Orkestar je potpuno podređen pjevačima i služi kao pratnja.

U arhivu splitske katedrale sačuvane su nepotpune dionice, dočim partitura djela nije pronađena. Tako je za ovogodišnju izvedbu oratorija na inicijativu režisera Antuna Celio Cega rekonstruirao partituru zagrebački skladatelj A. Klobučar. Zahvat se sastojao u izradi basove dionice, preinstrumentaciji i realizaciji continua.

Fabula oratorija uzeta je po jednoj staroj, u narodu sačuvanoj dalmatinskoj legendi iz 7. stoljeća o prijenosu kostiju Svetog Dujma, prvog salonitanskog biskupa i mučenika. Prema Bajamontijevoj kronici on je živio od 25. do 105. god. poslije Krista, te je za progona kršćana bio pogubljen nedaleko Salone. Njegove kosti su smatrane relikvijama te su ih kršćani pažljivo čuvali.

U VII stoljeću Salonitanci pred navalom Slavena bježe iz razrušene Salone na otoke, ali se ubrzo vraćaju natrag na kopno u Dioklecijanovu palaču gdje počinju sebi graditi domove i budući grad Split.

Stanovnici Splita zaželeli su iz razrušene Salone prenijeti kosti mučenika Dujma u novi grad. Prema legendi već su tada Hrvati zaposjeli okolna brda pa je pothvat bio opasan. Zbilo se to na početku VII stoljeća za prvog splitskog nadbiskupa Ivana Ravenjanina. I upravo za ovaj prijenos kostiju vezana je legenda i fabula oratorija.

Djelo su izveli solisti Josip Novosel, Marijan Brčić i Zlatko Foglar uz sudjelovanje orkestra i mješovitog zbora zagrebačke komorne opere. Izvedbama je ravnao Vladimir Kranjčević.

VLADIMIR DUMBOVIĆ:

Kongres muzikologa na Petom muzičkom bijenalu

U okviru V zagrebačkog bijenala suvremene muzike održan je od 8.—12. svibnja međunarodni kongres »Susreti muzičkih tradicija — izvori budućnosti«. Kongres je pod pokroviteljstvom UNESCO-a, organizirala JAZU iz Zagreba i Institut za komparativnu muzikologiju iz Berlina. Na kongresu sudjelovali su glazbenici, sociolozi, književnici i drugi znanstveni radnici. Tema kongresa obrađivana je u referatima, diskusijama i osobnim susretima. Evo nekih izrazitijih tema obrađivanih na kongresu: »Anti-umjetnost, humana i transhumana umjetnost« (Oto Bihačli-Merin), »Način čovjekova djelovanja u prošlosti« (Đurđica Palošija), »Govor, čovjek i universum« (Ivo Škarić), »Problemi suvremenog matematičkog mišljenja« (Vladimir Devide) »Arhaički elementi u starijim slojevima muzičkog folkloru Jugoslavije« (Jerko Bezić). Posebno se razmatrala problematika dodira suvremene evropske glazbe sa prastarim kulturama. U okviru kongresa priređena su tri koncerta izvorne prastare glazbe i to:

9. svibnja u muzeju za umjetnost i obrt nastupili su narodni pjevači i svirači jadranskog hrvatskog područja i izveli najstarije sačuvane narodne crkvene i svjetovne napjeve i instrumentalne narodne skladbe; 10. svibnja zbor redovnika »Coro della Badia greca di Grottaferrata in Roma« zajedno sa ženskim sastavom Corale S. Demetrio di Piana degli Albanesi iz Palerma izveli su u katedrali koncert liturgijske glazbe iz starih bizantsko-metalurgijskih kodeksa i napjeva italo-albanske naseobine na Siciliji, a 11. svibnja u Dramskom kazalištu nastupio je zbor etiopskih svećenika. Premda nas je zbor talijanskih redovnika oduševio dotjeranošću izvedbe, u pogledu izvornosti zastajao je za priredbom etiopskih svećenika i naših narodnih svirača i pjevača. Pjevanje koje su nam prikazali talijanski redovnici djelovalo je stilizirano, a u pogledu stila na prelazu između gregorijanskog korala i bizantskog crkvenog pjevanja i, čini se, bez posebnog arhaičkog ugođaja. Međutim, pjevanje što su nam ga izveli etiopski svećenici djelovalo je posve izvorno s naglašenim arhaičkim svojstvima. Poznavajući ranokršćanskih glazbenih prilika iz ovog uspješnog koncerta mogli su s lakoćom razumjeti razloge radi kojih su se neki crkveni oci protivili pjevanju u crkvi. U starini pjevanje je vjernika, a takovo crkveno pjevanje pokazala je grupa etiopskih svećenika, bilo popraćeno pljeskanjem ruku i pokretom tijela. Napjevi intonirani u niskom registru ponavljaju se u ostinatu i neosjetno variraju u visinu iscrpljujući opseg ljudskog glasa. Kad su iscrpljene mogućnosti grla, pridolaze u pomoć pokreti tijela koji se skladno giblju uz ritam bubnja i klepetuša. Pijev svećenika dostiže svoj vrhunac u obrednom plesu. Skladne umjerene kretnje tijela i liturgijsko svečano ruho, obojeno izvornim prastarim napjevima, pružilo nam je jedinstveni glazbeni doživljaj na Bijenalu.

Izvedba naših primorskih pjevača i svirača obzirom na svoju izvornost djelovala je neposredno. Posebno treba istaknuti solističko i zorno pjevanje grupe glagoljaških pjevača iz Novalje. Oni su nas iznenadili svojim višeglasnim dvozbornim pjevanjem. Izmjena soliste i grupe muškaraca sa grupom žena, te zajedničko pjevanje jednih i drugih u folklornom četveroglasju, stvaralo je zabunu i kod stručnjaka koji su jedva mogli pretpostavljati da je nešto ovakovoga uopće moguće. Ako se ovomu pridruži osvježujući zvuk narodnih instrumenata: sopila, dipala, dvojnica, gajdi, mješnica i gusala kojeg su svirači s puno vještine zaođjeli arhaičkim melodijama i modalnim harmonijama dobiva se prava slika doživljaja kojeg su nam priredili domaći narodni pjevači i svirači. A strani posjetici bijenala mogli su se uvjeriti da naša glazba ne počinje sa suvremenim bijenalom već ide daleko u prošlost starih i prastarih glazbenih kultura.

Barokne orgulje benediktinskog samostana u Weingartenu

U nedjelju 18. svibnja zagrebački orguljaš *Andelko Klobučar* održao je na stariim baroknim orguljama u Weingartenu veoma uspjeti koncert na kojem je izveo djela Clerambault-a, Buxtehuda, Bacha, Pintarića i praizvedbu svoga djela »Rapski diptih«. Koncert je priređen prigodom otvorenja izložbe u tom gradu zagrebačkog umjetnika *Gašpara Bolkovića*.

Ove orgulje remek djelo su orguljarskog stvaralaštva. Do njihove gradnje došlo je nakon dovršenja barokne benediktinske bazilike god. 1724. Uprava rada kolebala se u izboru graditelja između tadašnjih renomiranih majstora A. Silbermana (Strassburg) Fr. Schmahla (Ulm) i J. Gablera (Ochsenhausen). Konačno je odabran Josip Gabler. On je predvidio dispoziciju od 70 registara. Radom je počeo 1737, a završio 1750. nakon 13 godina rada. Orgulje imaju 4 manuala i mehaničkog su sistema.

Dispozicija im je slijedeća:

I Manual

Praestant 16'
Principal 8'
Rohrflaut 8'
Oktav 1—2 f. 4'
Superoktav 2 f. 2'
Hohlflaut 2'
Mixtur 9—10 s. 2'
Cimbalum 12 f. 1'
Sesquialter 8—9 f. 1 1/2'
Piffaro 5—7 f. 8'
Trombetten 8'

II Manual

Borduen 2—3 f. 16'
Principal Tutti 8'
Violoncell 1—3 f. 8'
Coppel 8'
Hohlflaut 8'
Unda maris 8'
Solicinale 8'
Mixtur 9—12 f. 4'
Oktav douce 4'
Viola 2 f. 4'
Cimbalum 2 f. (+3 f.) 2'
Nasat 2'

Pedal

Contrabass 2 f. 32'
Subbass 32'
Octavbass 16''
Violinbass 16'
Mixturbass 5—6 f. 8'
Posaunenbass 16'
Bombardbass 32'
La force (C) 49 f.
Carillon ped. 2'

III Manual

Borduen 16'
Principal 8'
Flauten 8'
Quintatön 8'
Violon douce 8'
Oktav 4'
Hohlflaut 2 f. 4'
Piffaro douce 2 f. 4'
Superoktav 2'
Mixtur 5—6 f. 2'
Cornet 5—6 f. 1'
Hautbois 8'

IV Manual

Principal doux 8'
Flaut douce 8'
Quintatön 8'
Violoncell 8'
Rohrflaut 4'
Querflaut 4'
Flaut travers 2 f. 4'
Flageolet 2'
Piffaro 5—6 f. 4'
Cornet 8—11 f. 2'
Vox humana 8'
Hautbois 4'

Quintatönbass 16'
Superoktavbass 8'
Flaut douce 8'
Violoncellbass 8'
Hohlflautbass 4'
Cornetbass 10—11 f. 4'
Sesquialter 6—7 f. 3'
Trombetbass 8'
Fagotbass 8'

Nebenregister: Cuculus, Rossignol, Cymbala, Tympanum, Carillon Man. (IV).

Copplungen: I. zu II. Man., II. zu III. Man., zu IV. Man., P. zu I. Man., P. zu II. Man., Cronpositivcopplung.

Registri se odlikuju izvanrednom mekoćom i veoma čistom intonacijom. Snažni pleno odlikuje se posebnim sjajem i blještavilom, koje dolazi od posebne intonacije principala i mnoštva mješanica. Od mješanica se posebno ističe dvanaeststruki cimbalum. Prekrasni prospekt, smješten između 6 prozora (Vidi sliku na poleđini lista), izradili su redovnici iz istog samostana. Svirale su smještene u dva glavna »toranja« prospekta i niz manjih spojenih mostovima koji sa njima tvore jednu umjetničku cjelinu. Prospekt je izrezbaren i ukrašen figurama anđela i drugih likova. U rukama anđela zastupani su instrumenti onog vremena (violina, lutnja, trublja itd.). Posebno je lijepo izrađen četveromanualni sviraonik. Obložen je slonovom kosti i ukrašen intarzijama. Orgulje su više puta bile restaurirane. Restauracija je uglavnom bila usmjerena na poboljšanje funkcioniranja ovog glomaznog mehaničkog sistema. Zadnja najznačajnija restauracija izvršena je 1953. kada je tvrtka F. Steinmaeyer, osim poboljšanja u dovodu zraka, provela i cjelovitu stilsku pregradnju nekih registara i proširila pedal do f'. Uz te neznatne promjene ove orgulje predstavljaju jedan od najljepših izvornih baroknih spomenika orguljarstva i rezbarstva.

Značajno muzikološko otkriće u Zadru

Nedavno su u Zadru, prigodom restauracije korških sjedala katedrale otkrivena 32 dvolista pergamenne. Ta je pergamena, čini se, istrgnuta iz starih neumatskih kodeksa i služila kao podloga rezbarijama. S vanjske strane premazana je bojom, pa je stoga s jedne strane nečitljiva. Po mišljenju zadarskoga muzikologa Marijana Grgića, pet neumatskih dvolista istrgnuto je iz nekog beneventanskog neumatskog kodeksa koji potječe iz kraja 11. stoljeća. Ti su fragmenti čitljivi samo s jedne strane. Među fragmentima nalazi se i jedan dvolist s francuskim i provansalskim šansonama koje bi mogle biti iz kraja 14. stoljeća. Taj se trenutno nalazi na izložbi »Petar Zoranić i njegovo doba«. Marijan Grgić već proučava neumatske fragmente, i rezultati proučavanja biti će objavljeni. Pri proučavanju zadaju nemalu teškoću obojene stranice pergamene, koje će biti potrebno snimiti ultraljubičastim zrakama da bi se mogle pročitati. Svakako, to je otkriće veoma značajno za povijest naše glazbene kulture jer ukazuje na činjenicu da istraživanje najstarijega hrvatskog glazbenog razdoblja nije završeno, nego da se otkrivaju novi izvori koji će omogućiti bolju rekonstrukciju glazbenog života u našim gradovima od vremena »Ars antiquae« do Renesance. Tako se već poznatim zadarskim neumatskim kodeksima iz 11. stoljeća priključuju i novi, kojih podatke o nastanku i podrijetlu s radozornošću isčekuje ne samo hrvatska nego i svjetska glazbena javnost.

M. D.